

Kur'ân'da sağ ve sol kavramları

Yusuf Bey: “Kur'ân'da ve hadislerde geçen sağ ve sol konusunu açıklar mısınız? Sağın iyiyi ve solun kötüyü temsil etmesinin hikmeti nedir?”

Sağ ve sol kavramları temelde birer “yön” mefhumundan ibarettir. Sağ bir taraf, sol da diğer taraftır. Ancak zamanla her iki ibare de deyimleşmiş, sırtlarına yeni mânâlar yüklemiştir. Öyle ki, sağ taraf hayrı ve hayır olan işleri, sol taraf da şerri ve şer olan işleri sembolize etmeye başlamıştır.

İnsanların konuşma dilleri üzerine nâzil olan ve beşerin anlayışına hitap eden Kur'ân, “sağ” tabirini, yönden başka, tarihî süreç içerisinde kazandığı güç, kudret, talih, saadet, hayırlı cihet, hak yön, iyi taraf, bahtiyar taraf gibi nezih mânâlarda da kullanmıştır. Bu mânâlar, gerek Kur'ân'ın nazil olduğu toplumda, gerekse günümüz toplumlarında “sağ” tabiriyle kast edilen mânâlar olduğundan, Kur'ân'ın bu tabirleri kullanmakta “anlaşılmama” gibi bir problemi yoktur.

Sağ tabiri Kur'ân'da:

a) Yön olarak kullanılmıştır: “Allah'ın yarattığı şeylerin gölgeleri sağa sola vurarak, Allah'a boyun eğerek secde etmekte olduklarını görmüyorlar mı?”¹ “Sağında ve solunda onunla beraber oturan iki alıcı melek, yanında hazır birer gözcü olarak söylediği her sözü zapt ederler.”²

b) Doğrudan sağ el mânâsında kullanılmıştır: “Ey Musa! Sağ elindeki nedir?”³ “Sen daha önce bir kitaptan okumuş ve sağ elinle de onu yazmış değildin. Öyle olsaydı, bâtil söze uyanlar şüpheye düşerlerdi.”⁴

c) Hayırlı yön ve hak taraf olarak kullanılmıştır: “İleri gelenlerine, ‘Doğrusu siz bize sağdan (sûret-i haktan) görünürdünüz’ derler.”⁵

d) Güç ve kuvvet mânâsında kullanılmıştır: “Sonunda üzerlerine yürüyüp sağ el ile (kuvvetle) vurdu.”⁶ “Kur'ân, âlemlerin Rabb'inden indirilmiştir. Eğer Muhammed, Bize karşı ona bazı sözler katmış olsaydı, Biz onu sağ elimizle (kuvvetimizle) yakalardık. Sonra onun şah damarını koparırdık.”⁷

e) Mesud ve bahtiyar olanlar mânâsında kullanılmıştır: “Defterleri sağdan verilenler! Ne mutlu o sağ ehline!”⁸ “Kitabı sağından verilenler kolay geçireceği bir hesaba

çekilirler ve yakınlarının yanına sevinçle dönerler.”9 “Defteri sağdan verilenlerden ise o, kendisine, ‘Ey sağ ehli olan kişi! Sana selâm olsun!’ denir.”10 “Defteri sağdan verilenler cennettedirler.”11

f) Sol tabiri mutsuz, bahtsız ve kaybedenler mânâsında kullanılmıştır: “Defterleri soldan verilenler!... Ne yazık o sol ehline!”12 “Fakat kitabı soldan verilen kimse, ‘Keşke kitabım bana verilmeseydi! Keşke hesabım ne olduğunu bilmeseydim! Bu iş keşke son bulmuş olsaydı! Malım bana fayda vermedi. Gücüm de kalmadı!’ der.”13

g) Sağ el tabiri kimi âyetlerde Allah’a ait müteşâbih bir sıfat olarak da zikrolunur ve tam ve kâmil kuvvet ve kudret mânâsında kullanılır: “Onlar Allah’ı gereği gibi takdir edemediler. Bütün yeryüzü kıyamet günü O’nun kabzasındadır (avucundadır.) Gökler de O’nun Yemin’i ile (sağ eli ile=kudreti ile) dürülmüştür.”14 Bu âyetteki “Yemîn” sıfatını Saîd Nursî Hazretleri, âyetin içinde ayrıca “Kabza” sıfatı da geçtiği cihetle “Kabza” kelimesi ile, yani tasarruf eli mânâsında tefsîr etmiştir.15

Sağ el ve sağ taraf, “O ancak kendisine vahyolunanı söyler”16 âyetinin mazharı Peygamber Efendimizin (asm) de tercihi olmuştur. Bir hadislerinde “Sizden biriniz bir şey yediği zaman sağ eli ile yesin, içtiği zaman da sağ eli ile içsin. Sol el ile ancak şeytan yer ve içer”17 buyuran Allah Resûlü (asm), bir diğer hadislerinde de, “Elbiselerinizi giydiğiniz zaman ve abdest aldığınız zaman sağdan başlayın” buyurmuştur.18

Kur’ân’ın, hak ve hayır olan olguları “sağ” kelimesi ile ifade etmesi, sağ el ve sağ taraf üzerinde bir hayır tercihi olarak yoğunlaşmamızı sağlar. Böylece her hayırlı işte sağdan başlamanın ve her temiz işte sağ eli kullanmanın sünnet oluşunu Kur’ân ile bütünleştiririz. Nitekim insanın yaratılışına uygun tercih de budur.

Dipnotlar:

1- Nahl Sûresi, 16/48;

2- Kaf Sûresi, 50/17,18;

3- Tâhâ Sûresi, 20/17;

4- Ankebût Sûresi, 29/48;

5- Sâffât Sûresi, 37/28;

6- Sâffât Sûresi, 37/93;

7- Hâkka Sûresi, 69/43, 44, 45, 46;

8- Vâkıa Sûresi, 56/27;

9- İnşikâk Sûresi, 84/7,8,9;

10- Vâkıa Sûresi, 56/90, 91;

11- Müddessir Sûresi, 74/39;

12- Vâkıa Sûresi, 56/41;

13- Hâkka Sûresi, 69/25-29;

14- Zümer Sûresi, 39/67; diğler âyet için bakınız: Hâkka Sûresi, 69/45;

15- Sözlür, s. 360;

16- Necm Sûresi: 4;

17- Tâç, 3/361;

18- Tâç, 4/558